

De kwaliteit van onze leefomgeving gaat velen aan het hart. Dat wij daar zorgvuldig mee om moeten gaan, behoeft geen betoog. Wanneer die beoogde omgevingskwaliteit kan worden bepaald of gedefinieerd, kunnen op grond daarvan normen worden ontwikkeld voor maatschappelijke activiteiten. Vervolgens kan worden vastgesteld welke activiteiten moeten worden beperkt of aangepast en welke wellicht kunnen worden toegestaan. Dat lijkt logisch maar is in de praktijk niet eenvoudig te realiseren. Het blijkt buitengewoon moeilijk om de kwaliteit van de leefomgeving eenduidig te definiëren en op grond daarvan een doeltreffend beleid te ontwikkelen.

Wat ten eerste opvalt is dat er verschillende kwaliteitsbegrippen worden gebruikt, die elkaar deels overlappen, maar steeds ook andere accenten leggen. Iedereen kent wel begrippen als milieukwaliteit, natuurkwaliteit, waterkwaliteit, landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit. Elk van die kwaliteitsbegrippen verwijst weer naar verschillende aspecten. Zo gaat het bij landschapskwaliteit - kort gezegd - om ecologische aspecten, culturele aspecten, functionele aspecten en esthetische aspecten. De roep om één integrale kwaliteitsnotie, zoals omgevingskwaliteit, is daarom ook niet verbazingwekkend. Maar betwijfeld moet worden of daarmee het probleem uit de wereld is.

Wanneer we spreken over 'kwaliteit van de leefomgeving' gaat het dus om een samenstel van verschillende kwaliteitsaspecten die, liefst tegelijkertijd en in samenhang, moeten worden gerealiseerd. Maar dit is

niet het enige probleem. Ook het bepalen van de afzonderlijke kwaliteiten is niet eenvoudig. De verschillende kwaliteitsaspecten zijn doorgaans voor meer dan één uitleg vatbaar. Zo hoeft de kwaliteitsnotie van wetenschappers of beleidsambtenaren niet geheel te sporen met die van burgers. Veel burgers waarderen bijvoorbeeld de 'koeienatuur' hoger dan de door de overheid gepropageerde nieuwe natuur in de EHS. Een ander punt is dat de informatie over effecten van maatschappelijke ingrepen in onze leefomgeving, en de risico's daarvan, altijd met onzekerheden is omgeven. In de regel is er meer dan één legitieme visie op de problematiek, meer dan één wetenschappelijk goed onderbouwde interpretatie van de beschikbare gegevens en dus meer dan één visie op de na te streven kwaliteiten.

In de discussie over de vraag hoe kwaliteiten van de leefomgeving te definiëren en vast te stellen zijn, spelen ook principiële vraagstukken een rol die te maken hebben met de vormgeving van het omgevingsbeleid in de maatschappelijke en politieke context. Een eerste vraag die ik zou willen opwerpen is of iedereen recht heeft op dezelfde omgevingskwaliteiten. Hebben wij allemaal hetzelfde recht op schoon water, schone lucht, stilte en openbaar groen in de buurt? Een daarop aansluitende vraag is of de omgevingskwaliteiten ook op een rechtvaardige wijze zijn verdeeld. Deze vraag sluit aan bij een groeiende internationale belangstelling voor het thema 'environmental justice'. Een andere principiële kwestie is of redenen van kosteneffectiviteit een rol mogen spelen bij de totstandkoming van kwaliteitsei-

sen en normen. Wat is onze samenleving bereid om te betalen voor een hoge omgevingskwaliteit? En een laatste vraag luidt of omgevingskwaliteiten uitwisselbaar zijn. Zou in bepaalde gevallen wellicht afgeweken mogen worden van de wettelijk vastgelegde normen, als andere omgevingskwaliteiten daarmee gediend zijn?

Ik concludeer dat bij het vaststellen van kwaliteitsambities voor onze leefomgeving de wetenschap weliswaar een belangrijke rol kan spelen, maar niet een allesbepalende. Het vaststellen van de kwaliteit van de leefomgeving en het afwegen van de verschillende aspecten die in een concreet geval in het geding zijn, is vooral ook een kwestie van maatschappelijk debat en politieke keuzen. Daarbij kunnen niet alleen verschillende visies in discussie zijn (gerelateerd aan wetenschappelijke kennis, individuele beleving of maatschappelijke belangen), maar ook verschillende maatschappelijke waarden (ecologische, economische en sociale waarden, alsook beginselen als rechtvaardigheid en gelijkheid). En die visies en waarden kunnen in de tijd veranderen, van gebied tot gebied verschillen en van probleem tot probleem een andere betekenis krijgen.

PETER DRIESSEN

Prof. Dr. Peter Driessen trad op 30 mei 2005 aan als hoogleraar Milieuwetenschappen van de Universiteit Utrecht. Deze Orakel is gebaseerd op zijn oratie, getiteld "Sturen op kwaliteit; over veranderende ambities en strategieën in het omgevingsbeleid".